PRINCIPIUL „*NE BIS IN IDEM*" ÎN RELAȚIA DINTRE PROPRIETATE INTELECTUALĂ ȘI DREPTUL PENAL

Anechitoae Constantin,
Facultatea de Drept și Științe Administrative din cadrul Universității „Ovidius" din Constanța, membru în Consiliul departamentului de drept, profesor universitar, doctor

This research discusses the consequences of criminal and misdemeanor liability, which is criminal law, applying the principle of legality of incrimination, the basis of civil liability which is, in a correlative way, civil law, respectively tortious civil liability [1] (the two legal forms of liability, no they are mutually exclusive, because their coexistence is possible) and obviously the "*ne bis in idem*" principle which stipulates that no one can be prosecuted or punished twice for the same crime, in the field of infringement of intellectual property rights.

Keywords: intellectual property law, the "*ne bis in idem*" principle, scientific works

Introducere.

Apărarea drepturilor de proprietate intelectuală a cunoscut o îmbunătățire de certă actualitate în România, după operarea modificărilor legislative aduse reglementărilor referitoare la infracțiunile contra drepturilor de proprietate intelectuală prin Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind codul penal [2]. În ceea ce privește infracțiunile din zona creației intelectuale, sunt evidente și unele lacune în aplicarea legii nr. 286/2009, dar și din cuprinsul legilor din domeniul dreptului de proprietate intelectuală, amintind doar Legea nr. 8/1996 (r1) privind dreptul de autor și drepturile conexe [3].

Prin examinarea conținutului constitutiv al infracțiunilor din domeniul dreptului de proprietate intelectuală și în special cele din domeniul dreptului de autor și drepturile conexe drepturilor de autor, putem aprecia că în domeniul operelor de creație intelectuală, autorii de opere științifice, care nu posedă o cultă juridică asiduă, produc opere științifice, cele mai multe fiind rezultatul unor cercetări de certă valoare, riscă să introducă în conținutul creațiilor intelectuale ale operelor lor științifice, rezultate ale operelor altor autori, uneori opere sau autori necunoscuți de către autorul în cauză, ajungându-se la încălcarea drepturilor recunoscute și protejate prin lege nr. 8/1996 (r1), care, evident că vor atrage răspunderea civilă, contravențională sau penală, după

caz, prin aplicarea dispozițiilor procedurale aferente și care se completează cu cele de drept comun.

Niciodată nu vom putem cuantifica gravitatea faptelor, cele realizate fără intenție, privind încălcarea drepturile de proprietate intelectuală, deoarece asta ar însemna să trăim, pe rând, trăirile cronologice ale creatorilor de opere științifice, ale culegătorilor de opere de folclor dar și alți autori, persoanele fizice sau „persoană fizică" (ca autor individual), toți la un loc creatori de opere. Nu este un lucru deloc ușor, chiar imposibil de fixat în spațiu și timp, cunoscându-se faptul că în domeniul științelor sociale, certarea științifică are uneori ca punct de plecare, inspirația de moment, care poate coexista în același timp în mintea multor creatori, idei generate de unele evenimente trăite în comunitate ori întâmplate o dată cu fenomenul globalizării, etc. Urmând ca măsura gravității faptelor, culpa, ori eroarea, să fie apreciate de la caz la caz.

Principiul „*ne bis in idem*"

Principiul „*ne bis in idem*" stabilește că nimeni nu poate fi urmărit sau pedepsit penal de două ori pentru aceeași infracțiune [4]. Acest drept fundamental este recunoscut atât prin Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (carta) [5], cât și prin Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (CEDO) [6].

Un cumul între „urmăriri/sancțiuni penale" și „proceduri/sancțiuni administrative de natură penală" care ar putea exista față de aceeași persoană pentru aceleași fapte, în mai toate instituțiilor de drept suportă posibilități reparatorii, însă în domeniul dreptului proprietății intelectuale, rezultatele aplicări unei duble sancțiuni pentru aceeași faptă, chiar tangențial, zdruncină din temelie, instituția răspunderii juridice în domeniul dreptului proprietății intelecuale, afectează uneori ireparabil starea morală a autorului care, doar prin bănuiala de încălcare a unor drepturi morale sau patrimoniale izvorâte din creații intelectuale sau doar prin presupusele unor fapte de încălcare al lor, dovedite sau devenite ulterior, de existența unei hotărâri penale definitive de achitare care constată absența infracțiunii, poate conduce la sfârșitul unor opere de mare valoare care ar fi venit să susțină procentual, viitorul societății noastre umane.

În acest sens, pe deoparte, un cumul de proceduri și de sancțiuni din domeniul dreptului proprietății intelectuale, ar trebui să constituie o restrângere maximă a principiului *ne bis in idem*, pentru că într-o astfel de situație, desfășurarea acestei proceduri **ar depăși în mod vădit ceea ce este necesar,** pentru realizarea obiectivului urmărit, care constă în protejarea drepturilor dar

și al integrității creatorilor de produse intelectuale, al operelor sale, dezvoltate cronologic pe parcursul întregii sale vieți.

Pe de altă parte însă, „furtul de proprietate intelectuală este ceva cât se poate de real și de periculos"[7], reprezintă un fenomen globalizat, amintind doar de spusele procurorului general adjunct al Securității Naționale al Statelor Unite al Americii, John Demers, „amenințarea din China este reală, este persistentă, este bine orchestrată, este bine susținută și nu va dispărea prea curând." Așadar, cazurile de acest fel sunt în creștere în America.

Din punctul meu de vedere, normele juridice de Drept Penal are rezonanță maximă în mediul personal sau în mediul public, atunci când se vorbește de privarea de libertate și care aduce o serioasă atingere la propria imagine. Condamnarea penală a cuiva prin plata unei amenzi nu mi se pare funcțională [8]. Dar la nivelul imaginii, nu face nimeni diferența între o amendă contravențională și una penală. Dar dacă tot se pune problema amenzii, atunci cea penală ar trebui să fie mult mai mare decât cea contravențională, fiindcă abia acest cuantum ilustrează clar gravitatea faptei. Dacă tot muncesc acele organe judiciare pentru a instrumenta un caz mai grav, este normal să muncească pentru o sumă maximă"

Evident că instituția dreptului penal are în vedere și măsuri reparatorii, prin acordarea de „daune morale" sau „daune-interese", de cele mai multe ori cuantificate în sume de bani contra prejudiciului moral suferit de către o persoană – autor de opere culturale, tehnice și nu în ultimul rând, autor de opere științifice, toți la un loc, autori de creații intelectuale [9], dar a căror imagine personală, atinsă de către un eveniment anume, pentru o dăunare corectă, am putea imputa o oarecare „naivitate" teoretică a măsurilor de drept penal, prin prisma modului de calcul reparatoriu pentru prejudiciul creat, având în vedere că rănirea spiritului uman este de cele mai multe ori imposibil de repus în starea inițială, reprezintă o greutate în calcularea gravității culpei prejudiciului, gravitatea adusă onoarei unei persoane, în cadrul unui public neavizat, consecințele concrete ale acestei atingeri asupra vieții profesionale și sociale cât și gradul de vătămare a personalității și notorietății omului de știință căruia îi sunt imputate fapte care ulterior din punct de vedere juridic se dovedesc că sunt doar ținte concurențiale.

Evident că nimeni alți decât juriștii din domeniul dreptului penal, care știu cel mai bine și au în vedere de fiecare dată, aș putea spune ca un defect profesional, ca în orice intervenție să primeze argumentația științifică, izvorâtă din cunoștințele disciplinelor de Drept penal, „Criminalistică„ și „Criminologie" și nu în ultimele rânduri, pertinentele aspecte de profunzime și originalitate.

Concluzii

Legiuitorul a modificat complet și abrogat, printre altele, și o serie de infracțiuni cuprinse în legile care reglementează protecția juridică a creațiilor intelectuale. Modificările operate asupra infracțiunilor din legile speciale au fost dictate, în mod firesc, de nevoia de punere de acord a normelor penale speciale cu noile exigențe, principii și noua gândire juridică ce și-a pus amprenta asupra noii legi penale. Menținerea reglementărilor faptelor penale în unele legi speciale a fost dictată și de nevoia ca acestea din urmă să constituie un instrument complet, accesibil destinatarilor legii și în zona protecției drepturilor de proprietate intelectuală prin mijloace de drept penal [10].

Subliniem prezența conținutului incriminator al încălcării drepturilor de protecție a creației intelectuală, cu toate procedurile în vigoare, în paralel cu dezvoltarea în mediul online, a așa ziselor „știri ... pe surse" care livrează direct prin mijloacele de socializare, exclusivități, documente incendiare, cele mai noi știri, dezvăluiri și declarații video, despre statusul operelor intelectuale și ala creatorilor lor, introducând afirmații neadevărate, formulate într-un limbaj tendențios și jignitor, fiind atins dreptul la demnitate și la propria imagine, prin încălcarea drepturilor prevăzute de dispozițiile legislației din domeniul dreptului proprietății intelecutale, penale și civile care reglementează, subiectul, obiectul și conținutul dreptului de autor, respectul vieții private și al demnității persoanei umane și dreptul la propria imagine.

Este cazul celor care nu au scris și nu au publicat în viața lor o frază, expusă ulterior, oprobiului public, dar își manifestă un spirit critic față de creația intelectuală care comportă atribute de ordin moral și patrimonial proprii persoanei autorului. Este adevărat că din neștiință, mulți pun semnul egalității între lipsa de originalitate și lipsa de valoare științifică [11]. Este important a nu amesteca părerile personale despre creația intelectuală și industrială, cu viața de zi cu zi sau cu viața online, care nu solicită argumente juridice, ce pot lansa, dezvoltarea unor păreri irealele sau suspiciuni care să aplaneze asupra creatorilor acestor operele de creație intelectuală din domeniul literar, artistic sau științific, oricare ar fi modalitatea de creație, modul sau forma de exprimare și independent de valoarea și destinația lor.

Remarcăm în încheiere, că aplicarea principiului „*ne bis in idem*", are în domeniul proprietății intelectuale o rezonanță extremă, pentru că acesta se suprapune și cu o altă suferință, cea umană, psihică, produsă în urma faptelor de investigare, lacunele de înțelegere de către publicul larg despre cum construim o operă științifică, pentru că de cele mai multe ori sunt impuse șabloane lingvistice, cu citări și preluări de texte punctuale care pot crea în mediul larg

neavizat, impresii care frizează cu plagiatul sau „furtul intelectual", un aspect extrem de sensibil și care lansate în media, creează multiple suferințe în cadrul activităților de creație intelectuală.

Referințe:

1. Art. 1.349, art. 1.357 din Codul civil. Republicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 505 din 15 iulie 2011. Formă aplicabilă la 01 octombrie 2011. A suferi modificări aduse prin următoarele acte: L 60/2012; L 71/2011; L 76/2012; Rectificare 2013; L 138/2014; OUG 1/2016; Decret 195/2020; Decret 240/2020 și DCZ 601/2020.
2. Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal. În vigoare de la 01 februarie 2014. În Monitorul Oficial, Partea I nr. 757 din 12 noiembrie 2012, cu modificările aduse de: Rectificare 2013; OUG 91/2013; DCZ 447/2013; L 255/2013; L 85/2014; L 101/2014; L 115/2015; L 133/2015; L 164/2015; L 208/2015; Codul Fiscal 2015; L 304/2015; OUG 78/2016; L 162/2017; L 142/2018; L 236/2018; Codul administrativ 2019; L 129/2019; L 209/2019; Codul Aerian 2020 și L 127/2019.
3. Republicat (r1) în Monitorul Oficial, Partea I nr. 489 din 14 iunie 2018. În vigoare de la 14 iunie 2018. A suferi modificări aduse prin următoarele acte: L 203/2018; L 15/2019 și L 8/2020.
4. Hotărârea din 26 februarie 2013, Åkerberg Fransson (C-617/10, a se vedea CP nr. 19/13). https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62010CJ0617:RO:HTML
5. Articolul 50 din cartă. „Dreptul de a nu fi judecat sau condamnat de două ori pentru aceeași infracțiune. Nimeni nu poate fi judecat sau condamnat pentru o infracțiune pentru care a fost deja achitat sau condamnat în cadrul Uniunii, prin hotărâre judecătorească definitivă, în conformitate cu legea". https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ro/TXT/?uri=CELEX%3A12012P%2FTXT. Vezi și: BRASOVEANU, F., Lisievici Brezeanu, A.European policy concerning the protection of the quality of the environmental factor-water. Jurnal Challenges of the Knowledge Society, vol. 2, p. 1059
6. Protocolul nr. 7 (articolul 4) la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. „Dreptul de a nu fi judecat sau pedepsit de două ori". https://jurisprudentacedo.com/Conventia-CEDO/Protocolul-7.html Vezi și: BRASOVEANU, F. Dreptul international între științe, diplomație și politică. București: Universul Juridic, 2011, p. 141;

MITITELU, C. The Right to Life. From the Prevention of Torture and Inhuman Punishment to the Abolition of the Death Penalty, in "Ovidius" University Annals, Economic Sciences Series Volume XIII, Issue 2, 2013, p. 128; MITITELU, C. The European Convention on Human Rights, in 10th Edition of International Conference The European Integration – Realities and Perspectives (EIRP Proceedings Vol. 10), Danubius University Press, Galati, 2015, p. 243.

7. https://www.noobz.ro/2020/02/11/sua-loveste-puternic-in-china-pentru-furtul-de-proprietate-intelectuala/
8. PODARU, O. Conferințele online Universul Juridic: Contravenția și dreptul penal material. Constatarea contravențiilor. https://www.universul-juridic.ro/conferintele-online-universul-juridic-contraventia-si-dreptul-penal-material-constatarea-contraventiilor/
9. ANECHITOAE, C. Dreptul proprietății intelectuale. Craiova: Sitech, 2019, p. 244.
10. BUJOREL, F. Infracțiuni contra drepturilor de creație intelectuală. București: Universul Juridic, p. 11.
11. ROȘ, V., ROMIȚAN, C. R. Ură, hulă, plagiate, educație (pentru o lege antiplagiat). În: Controverse în Proprietatea Intelectuală. București: Universul Juridic, p. 121.